

Досвід комерційного обігу насіння та виплат за використання інтелектуальної власності

Мета статті - розробити науково обґрунтовані пропозиції щодо розв'язання проблеми комерційного обігу насіння і садивного матеріалу та виплат за використання інтелектуальної власності у світі та Україні.

Методика дослідження. Використано методи: статистично-економічний, розрахунковий, порівняльного аналізу, графічний.

Результати дослідження. На підставі аналізу стану й перспектив розвитку насінництва в Україні запропоновано напрями удосконалення комерційного обігу насіння і садивного матеріалу та виплат за використання інтелектуальної власності. Окреслено перспективні шляхи прискорення розвитку організації ринку насіння і садивного матеріалу України. Викладено бачення автора досвіду використання кондиційного та некондиційного насіннєвого матеріалу країнами Європейського Союзу та Канади.

Елементи наукової новизни. Розроблено пропозиції щодо комерційного обігу насіння та виплат за використання інтелектуальної власності.

Практична значущість. Розв'язання зазначених проблем дасть змогу налагодити міжнародну співпрацю України у сфері охорони прав на сорти рослин і комерційного обігу насіння й садивного матеріалу. Рис.: 3. Бібліогр.: 13.

Ключові слова: сорт рослин, насіння і садивний матеріал, захист прав селекціонерів, патент, інтелектуальна власність.

Захарчук Олександр Васильович - доктор економічних наук, завідувач відділу інвестиційного та матеріально-технічного забезпечення, Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» (м. Київ, вул. Героїв Оборони, 10)
E-mail: zahar-s@ukr.net

Постановка проблеми. Подальше становлення та розвиток вітчизняної селекції й насінництва, вихід вітчизняних сортів на міжнародний ринок, залучення іноземних інвестицій для створення інфраструктури насінництва, яка б відповідала світовим вимогам і нормам, неможлива без запровадження в Україні сортової сертифікації насіння, членства нашої країни в Міжнародній організації економічного співробітництва й розвитку (OECD) та приєднання до схем сортової сертифікації [1].

Вивчення зарубіжного досвіду дає змогу провести паралель між становленням іноземних мультинаціональних насіннєвих фірм і проведенням реформаційних заходів на ринку насіння України. Для цього необхідно продовжити дослідження комерційного обігу насіння та виплат за використання інтелектуальної власності передових зарубіжних країн.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розвиток ринку насінництва, організації методологічних та методичних засад проведення комерційного обігу насіння й садивного матеріалу та виплат за використання інтелектуальної власності в Україні зробили такі вчені, як С. Бакай, О. Захарчук, А. Ключак, Е. Неттевич, К. На-

заренко, П. Марініч, О. Пічкур, В. Орешніков, Л. Худолій, П. Цибульов і багато інших [4, 7-11].

Мета статті - дослідити передовий досвід комерційного обігу насіння та розробити науково обґрунтовані пропозиції щодо розв'язання проблеми виплат за використання інтелектуальної власності на сорти рослин в Україні.

Виклад основних результатів дослідження. Стрімкий розвиток суспільно-виробничих та економічних відносин агропромислового комплексу, пов'язаний із набуттям Україною членства у Світовій організації торгівлі й необхідністю побудови тісніших інтеграційних зв'язків з Європейським Союзом, вимагає постійного удосконалення та оновлення організаційно-технологічних рішень, адаптованих до міжнародних стандартів, зокрема у сфері насінництва і селекційних досягнень, які визначають науковий прогрес у рослинництві.

Франція — один із засновників Міжнародного союзу з охорони нових сортів рослин (UPOV), який є міжурядовою організацією та створений Міжнародною конвенцією, яка підписана у Парижі в 1961р. Конвенція набула чинності у 1968 р. і переглядалася в Женеві у 1972, 1978 і 1991 рр. Особливим моментом є те, що Франція, як один з основних розробників усіх конвенцій, у тому чи-

слі 1991 р., до цього часу повністю її не ратифікувала.

Після створення Європейського Союзу Франція стала її членом. При цьому закони та законодавчі акти були приведені до норм ЄС.

Франція має досить складно організовану систему з охорони прав на сорти рослин і добре захищений і відрегульований внутрішній ринок сортів та контроль за якістю насінництва. Контроль за процесом належить Міністерству сільського господарства та частково Міністерству фінансів, що стосується фінансування. Вся організація системи має схематичну будову, що показано на рис. 1 [13].

Послідовність проходження сорту від його створення і подання заявки на експертизу до виходу на ринок, а також всі взаємовідносини між власниками сорту і його споживачами детально відображено на рис. 2.

Міністерство сільського господарства Франції приймає остаточне рішення про занесення сорту до Державного каталогу сортів рослин країни і захисту прав на них, тобто повністю контролює ринок сортів у державі та процес насінництва. Міністерство має своїх представників у всіх комітетах [13].

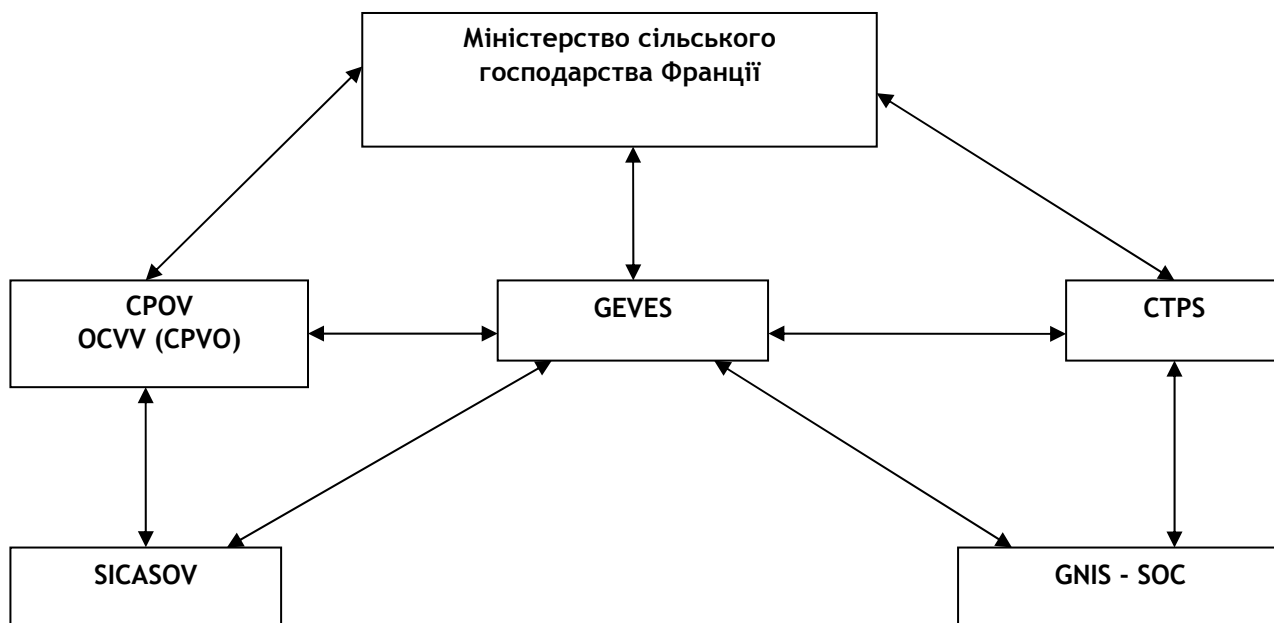

Рис. 1. Загальна схема організації насінництва та контролю за ринком насіння у Франції

Джерело: Сайт SICASOV <https://www.sicasov.com/info/pages/internet/fr/index.html>.

CTPS (Comite Technique Permanent de la Selection des Plantes Cultivees) - постійний технічний комітет, який займається експертизою сортів на придатність до поширення з наступним занесенням його до Державного каталогу.

CPOV (Comite pour la Protection des Obtentions Vegetales) - технічний комітет із захисту прав на сорти рослин, який приймає рішення щодо видачі сертифіката (в Україні – патенту).

OCVV (CPVO) (Office Communautaire des Varietes Vegetales) - технічний комітет, що займається занесенням сортів до єдиного Європейського каталогу та захистом прав на сорти рослин в Євросоюзі.

GEVES (Groupe d'Etude et de Controle des Varietes et des Semences et des Plants) - ус-

танова, яка безпосередньо здійснює польову експертизу сортів на DUS-тест та на придатність до поширення (в окремих випадках може проводити дослідження на пост-контроль й лише на замовлення SOC).

SICASOV (Societe d'Interet Collectif Agricole des Selectionneurs Obteneteurs de Varietes Vegetales) - комітет із захисту інтересів сільськогосподарських виробників та селекціонерів (власників патентів).

GNIS (Groupement National Interprofessionnel Semences et des Plants) - приватна міжпрофесійна організація, яка здійснює контроль за якістю сортів на ринку.

SOC (Service Officiel de Controle) - проводить контроль за сортом після виходу його на ринок (насіннева інспекція, яка і здійснює пост-контроль сортів).

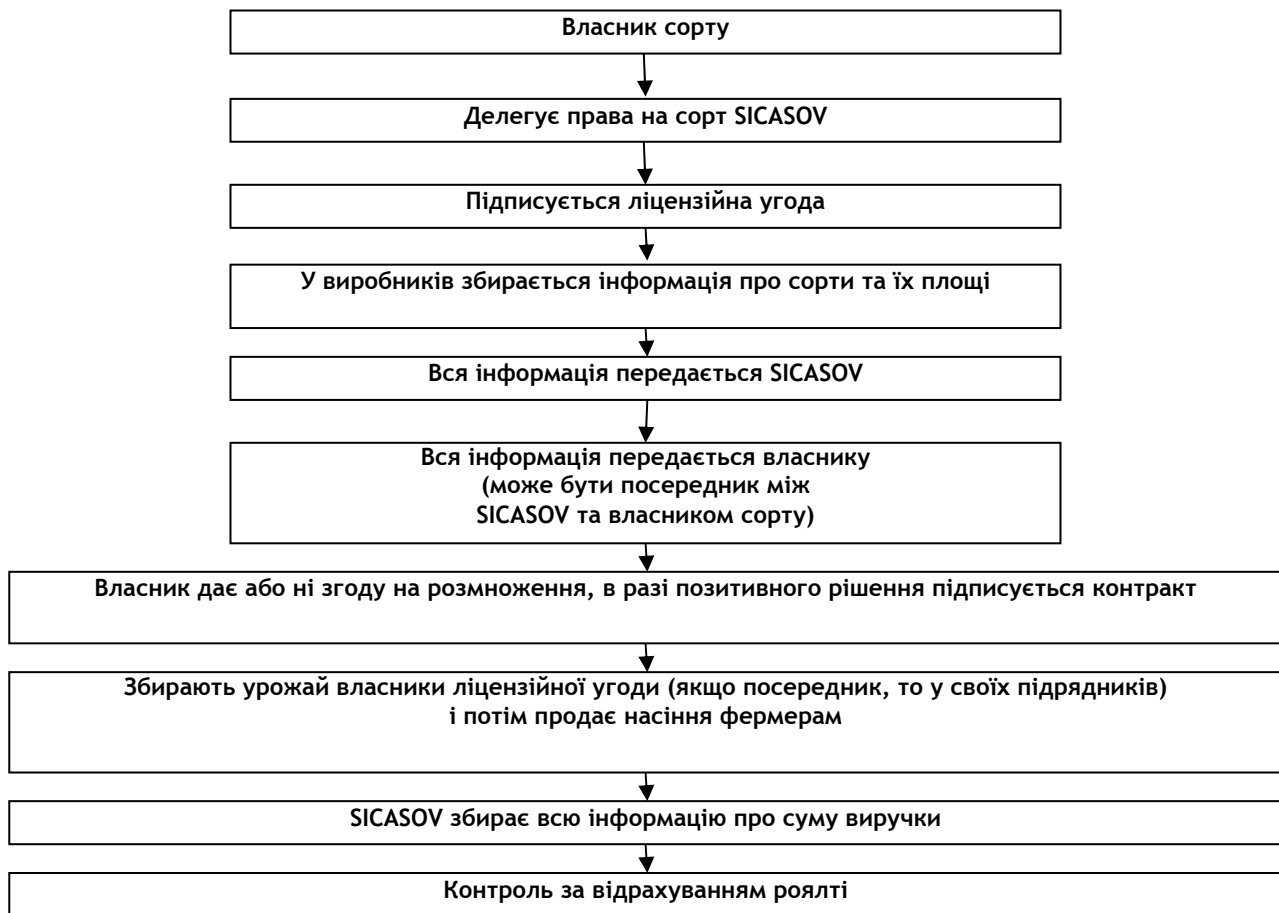

Рис. 2. Послідовність дій SICASOV та його обов'язки

Джерело: Сайт SICASOV <https://www.sicasov.com/info/pages/internet/fr/index.html>.

Кожна ланка даної схеми, тобто організація, яка її представляє, виконує певні функції, наприклад, якщо сорт отримав право на охорону (патент), його власник має право передати управління сортом SICASOV. Цей комітет займається:

- захистом прав власника;
- видачею ліцензії виробникам насіння;
- отриманням роялті, які збирає SICASOV, а потім розподіляє і передає власникові сорту;
- контролем за дотриманням контракту, за якістю насіння та насиченням ринку сортами.

За свої послуги SICASOV отримує 3-5 % від роялті й займається сортами французької селекції як на внутрішньому ринку, так і за межами країни, та іноземними сортами, які знаходяться на ринку Франції.

Так, у 2016 р. SICASOV делеговано права на 4700 сортів 150 видів рослин, які належать 250 власникам. Підписано понад 10 тис. ліцензійних угод. Разом із тим укладено угоди з 1500 французькими фірмами, які займаються насінництвом, та 300 інозем-

ними фірмами. Близько 1000 фірм та фермерських господарств, які постійно і щороку укладають ліцензійні угоди. Фактично SICASOV є посередником між власником сорту та споживачем, тобто йому делеговано права підписувати ліцензійні угоди. Організації – аналоги SICASOV існують і в деяких інших країнах, зокрема Великобританії, Іспанії, Бразилії, Аргентині, Парагваї. За рік SICASOV укладає до 3300 угод із 150 власниками сортів.

Послідовність дій SICASOV, їх можливості та обов'язки показано на рис. 3.

SICASOV здійснює контроль за відрахуванням роялті, сума якого встановлюється при підписанні ліцензійної угоди і становить певний відсоток від виробленого та реалізованого насіння:

- картопля, пшениця - 8-12%;
- гібриди (соняшник, кукурудза) - 12-17%;
- ріпак - 15-20%.

SICASOV повністю проводить збір роялті та забезпечує його надходження до власника сорту. За рік SICASOV отримує до 100 млн дол.

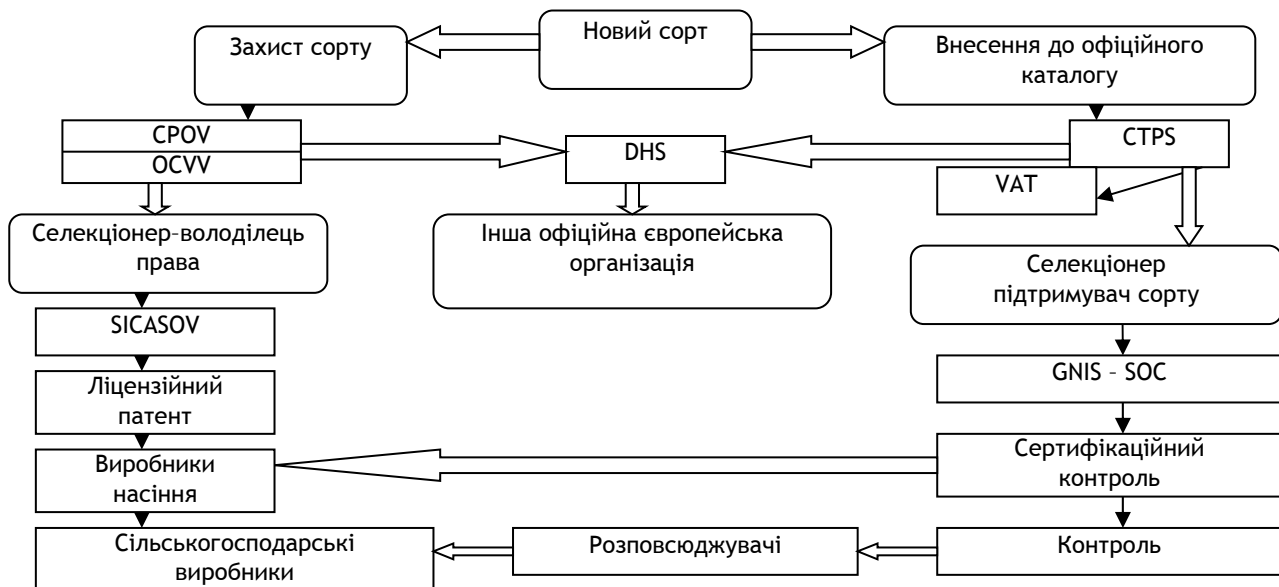

Рис. 3. Організація системи насінництва та захисту прав на інтелектуальну власність у Франції

Джерело: Сайт SICASOV <https://www.sicasov.com/info/pages/internet/fr/index.html>.

Щороку до SICASOV надходить 20-30 нових сортів. Тривалість співпраці власника сорту із SICASOV залежить від актуальності сорту. Так, для зернових вона триває 10 років, але 95% пшениці становлять сорти віком до 20 років, а наприклад вік сорту картоплі Бінч перевищує 100 років і при цьому він становить 30% на ринку сортів (чистоту даного сорту підтримує Союз картоплярів Франції).

Насінництвом мають право займатися лише ті фірми, які мають декларації на певні сорти і певних площ. SICASOV контролює лише на документальному рівні, тобто здійснює перевірку відповідності даних (посівних площ, врожаю і т.п.) із даними міністерства. Кожні 3-4 роки проводять ревізію власника ліцензії і у разі виявлення сорту, не задекларованого в межах контракту, розглядається як порушення, в такому випадку передають справу до суду - SICASOV не має жодних юридичних повноважень. Увесь контроль за якістю насіння здійснює SOC. Система насінництва має таку структуру:

селекція - займаються здебільшого приватні фірми, крім державного інституту сільськогосподарських досліджень (INRA);

виробництво - фірми-виробники насіння всі приватні, державних у цілому не має;

продаж - здійснюють виробники безпосередньо користувачам (фермерам) чи посередникам (оптовим фірмам);

утилізація - користувачі сорту (фермери) висівають насіння на товарне зерно для подальшої його переробки.

Зазвичай фірми, задіяні в процесі насінництва, об'єднуються в союзи, створюють профспілкові організації для захисту своїх прав. Представники цих союзів є в GNIS.

GNIS складається із декількох управлінь, які відповідають за певні групи культур: зернові; кукурудза, сорго; кормові та газонні трави; олійні; буряк цукровий; картопля; льон і коноплі; овочеві, плодові, декоративні. У кожному управлінні є представники різних рівнів, від селекціонерів до виробників (фермерів). Організація роботи секції - атестація, реєстрація (перепис) усіх професіоналів, які працюють у даному напрямі.

У кожного фермера є карта професіонала, відповідно вимогам для області (включаючи обладнання, техніку), яка необхідна лише при зайнятті насінництвом (розмноженням). Після одержання карти професіонала і отримання насіння для реалізації агенти SOC проводять ревізію фірм, які займаються розмноженням, перевіряють умови вирощування, якість, техніку, обладнання, наявність лабораторії.

Контракт між власником сорту і фермером, який займається насінництвом, реалізується за умови отримання карти для розмноження. Регламентацію здійснює міністерство, але секції можуть пропонувати вносити зміни в регламент. Секції проводять збори, на яких обов'язково присутні представники Міністерства сільського господарства та Міністерства фінансів, і таким чином затверджують бюджет GNIS на наступний рік. У контрактах трапляються неузгод-

ження, які вирішують на засіданнях секції GNIS заслуховуванням двох сторін і доходять згоди.

Франція - європейський лідер з виробництва насіння, посідає друге місце у світі після США. Тому тут дуже розвинуті міжнародне навчання і обмін досвідом. Метою навчання є ознайомлення фермерів, споживачів не використовувати у виробництві своє старе насіння, а закуповувати у професіоналів високоякісне насіння нових сортів.

Міністерство сільського господарства призначає голову SOC, котрий разом з генеральним директором GNIS керує всім процесом виведення нових сортів, їх реєстрації (занесення до каталогу), насінництва та розповсюдження. GNIS має 6 регіональних відділень по країні.

Є різні програми, згідно з якими здійснюється грошове заохочення фермерів, які використовують сортове сертифіковане насіння. У Франції вважається невивідним, з економічного погляду, засівати площі насінням власного виробництва, тобто несертифікованим. Хоча згідно з чинним законодавством країни, фермери мають право застосовувати власне зерно, як посівний матеріал, лише для власних потреб, а не для продажу.

Досить цікавим і необхідним для вивчення може бути досвід використання кондиційного (сертифікованого) та некондиційного (FSS - Farm Saved Seed - насіння для власних потреб) насіннєвого матеріалу країнами Європейського Союзу й зокрема Литвою.

Якщо продаж кондиційного посівного матеріалу зернових культур у деяких країнах ЄС сягає 75-90% (Данія, Нідерланди), то середнє використання в Європі - близько 50%. Однак тільки 16% виробничих посівів висівають сертифікованим посівним матеріалом у Польщі. Це один із найгірших результатів серед країн Європейського Союзу. У цій класифікації, за Польщею знаходиться також Литва - лише 8%.

У Литві, як і в інших країнах світу, за використання кондиційного насіння виплачуються ліцензійні платежі (роялті). За використання некондиційного насіння (FSS) прийнято сплачувати селекційні платежі. Якщо ліцензійні платежі виплачуються за 1 т реалізованого сортового насіння пшениці в сумі 30-34 євро, то за селекційне насіння цього ж самого сорту, яке фермер „виростив для себе” зі свого минулорічного врожаю, сплачують селекційні платежі у розмі-

рі 2,5-3,0 євро за 1 га, або 50% від розміру роялті на 1 га посіву.

Тобто національна селекція має змогу одержувати додаткове фінансування на її розвиток за рахунок висіву як кондиційного, так і некондиційного насіння того самого сорту. За їхніми розрахунками, від ліцензійних платежів селекціонери одержують лише 20%, інші - 80%. Це є селекційні платежі завдяки використанню Farm Saved Seed - насіння для власних потреб.

Відповідно до регламенту ЄС № 2100/94 від 27 липня 1994 року правовий захист сортів рослин (OL 2004 р. спеціальне видання, 3-й розділ, 16-й том, с. 390) з останніми правками, внесеними 20 грудня 2007 р., а також регламентом ЄС № 15/2008 (OL 2008 L8, р. 2), 14 ст. та Закону захисту сортів рослин Литовської Республіки від 22 листопада 2001 р. № IX-618, *Žin.*, 2001, № 104-3701) вказівками 28 ст., фермер або інший власник землі, використовуючи насіння сортів із правовим захистом для вирощування у своєму господарстві й для подальшого висіву зобов'язаний заплатити селекційну оплату селекціонерів сорту або його уповноваженому представникові. Згадану сплату здійснювати не потрібно, якщо фермер вирощує менше ніж 30 га зернових, включаючи ріпак, і менше ніж 10 га картоплі (Наказ міністра сільського господарства Литовської Республіки № 3D-371 від 23 червня 2004 р.).

Згідно із вимогами Європейського регламенту 1768/95ES (вони поширюються на всі країни ЄС, їх не треба додатково вводити в законодавство окремих країн, регламенти напряму не діють, для їх регуляції слід створювати місцеві закони або інші регулювання) порядок оплати селекційної винагороди визначає селекціонер, який може сам збирати виплати або дати письмову довіреність іншим, а фермер, або інший користувач сорту, має індивідуальний обов'язок сплатити. Селекційні виплати можна збирати за останні три роки.

Селекційні виплати (breeders remuneration) Євросоюзу, як правило, досягають 50% від середньої ліцензійної плати. Відповідно до чинної практики в Литві середня ліцензійна плата становить: зернових - 4,92 євро з 1 га, для ріпаку - 8,11 і картоплі - 37,36 євро з 1 га.

2 лютого 2012 року на засіданні Президії сільськогосподарської палати Литовської Республіки, в якому брали участь землероб-

ські організації та представники селекціонерів, дійшли до згоди зменшити селекційний розмір оплати: для декларованих площ зернових - 2,61 євро/га +21% ПДВ; ріпаку - 6,66 євро/га + 21% ПДВ; картоплі - 20,27 євро/га +21% ПДВ.

Селекційні платежі в Литві збирає Асоціація фахівців із насінництва в країні. Асоціація одержала дозвіл від Державної служби із захисту даних і довіреності селекціонерів. Міністерство сільського господарства або інші державні установи у процес збирання селекційних платежів не втручаються.

Контроль за організацією збирання й розподілення проводить Комісія, що складається з представників селекціонерів, асоціації фермерів, асоціації сільськогосподарських громад. Цю комісію заснувала Асоціація фахівців із насінництва в Литві. За законодавством створювати таку комісію не варто.

Фермери наводять інформацію про вирощувані сорти у спеціальній формі, яку надають, коли декларують посіви, щороку до 15 червня. Міністерство сільського господарства не контролює збір платежів, але наказом міністра сільського господарства зобов'язало фермерів заповнювати декларації про вирощувані сорти. Насіннева асоціація отримує інформацію про обробіток декларованих сортів з Інформаційного центру, в якому зібрані декларації фермерів. Згідно з одержаною інформацією Асоціація випишує і надсилає фермерам рахунок, потім вони відправляють гроші в Асоціацію. Асоціація віднімає витрати (близько 5% від загальної зібраної суми) й пересилає гроші селекціонерам безпосередньо або через представників селекціонерів.

Досить цікавим є досвід використання інтелектуальної власності у насінництві Канади. Статус федерального закону «Про захист прав селекціонерів» було затверджено лише у 2015 р., досвід Канади у питаннях роялті тривав 23 роки, і лише протягом останніх 3 років відбуваються суттєві зміни у законодавчому та організаційному забезпеченні. До цього часу в Канаді діяла та діє система «програма товарних відрахувань» (commodity checkoff program) роялті. При продажу товарного зерна у його вартість окремо входять «селекційні виплати» у розмірі 1 канадського долара (0,8 американського долара). Тому за такої системи ліцензійна оплата згідно з договорами є мінімальною (18-20% від загального продажу на-

сіння). Наразі тривають дискусії щодо переваг розвитку двох моделей запровадження роялті:

збір роялті за ліцензійними угодами (договорами);

збір роялті на базі товарних відрахувань - селекційні виплати [12].

Основною метою Канади є збільшення інвестицій для продукування нових високопродуктивних та якісних сортів зернових культур. При цьому система має бути:

гнучкою - враховувати майбутні потреби, так само як і поточні;

заохочувати конкурентоспроможність; забезпечувати, щоб вартість створювалася для всього ланцюжка вартості, винагороджувалися успішні результати;

надавала ефект тим, хто робить внески, щоб він був пропорційний отриманій вигоді; ефективною, прозорою, підзвітною.

Підтримка селекціонерів у всьому світі є досить болючою темою. Також це стосується використання законних прав на інтелектуальну власність для вітчизняних селекціонерів. Якщо проаналізувати реалізацію найбільшими вітчизняними селекційними компаніями, то можна зазначити, що в Україні досить низький рівень продажу кондиційного насіння. Рівень його продажу навіть нижчий, ніж у Литовській Республіці.

Наприклад, Селекційно-генетичний інститут - національний центр насіннезнавства так сортовивчення НААН реалізовує у рік 12-13 тис. кондиційного насіння, що орієнтовно дає змогу одержати лише близько 10,0 млн грн ліцензійних платежів (роялті). А за використання товаровиробниками Farm Saved Seed - насіння для власних потреб сортів Селекційно-генетичного інституту (беремо для розрахунку фактичну площу виробничих посівів сортами СГІ НЦНС - 3,5 млн га), необхідно було б заплатити ще 300,0 млн грн селекційних платежів.

Для врегулювання відносин між селекційними організаціями та фермерами у Литві діє закон, який регламентує основні правила на ринку насіння й захисту інтелектуальних прав. Фермери зобов'язані: за використання збереженого у господарстві для власних потреб насіння відповідних сортів платити згідно з декларацією про сортові посіви, яку вони подають обов'язково щороку насінневим агенціям (насінневим асоціаціям). Ключовими моментами у законі також є такі:

насіння для власних потреб повинно бути оброблено та використано у власному виробничому процесі фермера;

фермери не можуть продавати, купувати, передавати за бартером або іншим чином насіння для власних потреб за межі свого господарства;

правила Farm Saved Seed на насіння для власних потреб застосовуються на насіння, яке було оброблено навіть в іншому місці, або взято безпосередньо з комори;

насіння для власних потреб не може бути збережено на фермі без дозволу селекціонерів на задіяні для виробничого процесу його сорти.

Основні послуги, що надаються насінневими агенціями (насінневими асоціаціями) різних країн, в тому числі й Литви, це:

контроль підприємців і фермерів, які укладають з селекціонерами, ліцензійні угоди для виробництва й маркетингу сертифікованого насіння;

збір і перевірка інформації, пов'язаної з використанням пільг на звільнення від сплати;

збір та контроль інформації для виконання агенцією обробки зібраного матеріалу охоронних сортів для висіву;

здійснення колективної системи справляння плати за Farm Saved Seed - насіння для власних потреб;

підтримка законного використання охоронних сортів рослин і, зокрема, порушення

виключного права через незаконний збут насіння.

Отже, їхня діяльність спрямована на регулювання ринку насіння в країні, тим самим приносячи відчутні вигоди для фермерів, селекціонерів та насінницьких компаній.

Висновки. На основі вивчення передового досвіду комерційного обігу насіння та виплат за використання інтелектуальної власності країнами Європейського Союзу та Канади необхідно:

розробити чіткий прозорий механізм одержання ліцензійних платежів на основі реального відображення використання вартості насіння і садивного матеріалу, використовуючи ліцензійні, субліцензійні угоди та їх реєстрацію незалежним органом обліку, нагляду й контролю - насінневою агенцією чи насінневою асоціацією;

підтримати національну селекцію за рахунок використання селекційних платежів за Farm Saved Seed - насіння для власних потреб, що використовуються нині товаровиробниками без погодження із селекціонерами;

запровадити обов'язкові декларації щодо сортових виробничих посівів сільськогосподарськими товаровиробниками, які є власниками землі сільськогосподарського призначення площею від 25 га та більше.

Список бібліографічних посилань

1. Про приєднання України до Схеми сортової сертифікації насіння зернових культур, Схеми сортової сертифікації насіння кукурудзи та сорго Організації економічного співробітництва та розвитку : Закон України від 15.02.2011 № 3019. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3019-17>.

2. Про охорону прав на сорти рослин : Закон України від 17.01.2002 № 2986 / ВР України. *Відом. Верхов. Ради України (ВВР)*. 2002. № 23. Ст. 163.

3. Про внесення змін до Закону України «Про насіння і садивний матеріал» : Закон України від 02.10.2012 № 5397-VI. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5397-17>.

4. *Tadeusz Oleksiak*. Instytut Hodowli i Aklimatyzacji Roślin w Radzikowie / Rynek nasienny w państwach Unii // Nauka. Doradztwo. Praktyka / Wies gulra Warszawa: Lipiec-wrzesien, 2013. - 3 (176).

5. Про внесення змін до Закону України «Про насіння і садивний матеріал» : Закон України від 08.12.2015 № 864-VIII. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/864-19/paran241#n241>.

6. Gatunki, których odmiany wpisane są do krajowego rejestru (KR). - Centralny ośrodek badania odmian roślin uprawnych. URL: http://www.coboru.pl/polska/Rejestr/gat_w_rej.aspx.

References

1. Pro pryednannia Ukrainy do Skhemy sortovoi sertyfikatsii nasinnia zernovykh kultur, Skhemy sortovoi sertyfikatsii nasinnia kukurudzky ta sorho Orhanizatsii ekonomichnoho spivrobitytstva ta rozvytku : Zakon Ukrainy vid 15.02.2011 # 3019 [On Ukraine's accession to the grain crop seed certification scheme, corn and sorghum seed certification scheme of the Organization for economic cooperation and development: Law of Ukraine from 15.02.2011, No. 3019]. *Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrainy»*. *VR Ukrainy*. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3019-17> [In Ukrainian].

2. Pro okhoronu prav na sorty roslin : Zakon Ukrainy vid 17.01.2002 # 2986 [On the protection of rights on the plant varieties: Law of Ukraine from 17.01.2002, No. 2986]. (2002). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*, 23, art. 163 [In Ukrainian].

3. Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy "Pro nasinnia i sadyvnyi material" : Zakon Ukrainy vid 02.10.2012 # 5397-VI [On Amendments to the Law of Ukraine "On seeds and planting material": Law of Ukraine from 02.10.2012, No. 5397-VI]. *Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrainy»*. *VR Ukrainy*. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5397-17> [In Ukrainian].

4. *Oleksiak, T.* (2013). Rynek nasienny w państwach Unii. *Nauka. Doradztwo. Praktyka. Warszawa: Lipiec-wrzesien, 3 (176)* [In Polish].

5. Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy "Pro nasinnia i sadyvnyi material" : Zakon Ukrainy vid 08.12.2015 # 864-VIII [On Amendments to the Law of Ukraine "On Seeds and Planting Material": Law of Ukraine from 08.12.2015, No. 864-VIII]. *Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrainy»*. *VR Ukrainy*. Retrieved from: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/864-19/paran241#n241> [In Ukrainian].

7. Насіння і садивний матеріал як об'єкт інтелектуальної власності / Захарчук О. В., Кісіля М. І., Кропивко В. С. та ін.; за ред. О. В. Захарчука, М. І. Кісіля. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2013. 92 с.

8. Захарчук О. В. Економіка насінництва. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2015. 272 с.

9. Enabling the Business of Agriculture, 2015. Progress Report / O. V. Zakharchuk and others. Washington : World Bank Group, 2015. 158 p.

10. Захарчук О. В. Оцінка вартості сорту рослин як об'єкта інтелектуальної власності. *Економіка АПК*. 2013. № 2. С. 86-93.

11. Захарчук О. В. Проблеми комерційного обігу насіння та виплат за використання інтелектуальної власності в Україні. *Економіка АПК*. 2016. № 11. С. 39-43.

12. Agence canadienne d'inspection des aliments. URL: <http://www.inspection.gc.ca/fra/1297964599443/1297965645317>.

13. Société Coopérative d'Intérêt Agricole des Sélectionneurs Obteneurs de Variétés Végétales. URL: <https://www.sicasov.com/info/pages/internet/fr/index.html>.

6. Gatunki, których odmiany wpisane są do krajowego rejestru (KR). *Centralny ośrodek badania odmian roślin uprawnych*. Retrieved from: http://www.coboru.pl/polska/Rejestr/gat_w_rej.aspx [In Polish].

7. Zakharchuk, O.V., Kisil, M.I., Kropyvko, V.S., et al. (2013). *Nasinnia i sadyvnyi material yak ob'iekt intelektualnoi vlasnosti [Seeds and seedlings as an object of intellectual property]*. O.V. Zakharchuk, M.I. Kisil (Eds). Kyiv: NNTs "IAE" [In Ukrainian].

8. Zakharchuk, O.V. (2015). *Ekonomika nasinnystva [Economics of seed production]*. Kyiv: NNTs IAE [In Ukrainian].

9. Zakharchuk, O.V., et al. (2015). *Enabling the Business of Agriculture, 2015. Progress Report*. Washington: World Bank Group [In English].

10. Zakharchuk, O.V. (2013). Otsinka vartosti sortu roslyn yak ob'iekta intelektualnoi vlasnosti [Assessment of the costs on plant variety as an intellectual property]. *Ekonomika APK*, 2, pp. 86-93 [In Ukrainian].

11. Zakharchuk, O.V. (2016). Problemy komertsii noho obihu nasinnia ta vyplat za vykorystannia intelektualnoi vlasnosti v Ukraini [Problems of commercial circulation of seeds and payments for the use of intellectual property in Ukraine]. *Ekonomika APK*, 11, pp. 39-43 [In Ukrainian].

12. Agence canadienne d'inspection des aliments. Retrieved from: <http://www.inspection.gc.ca/fra/1297964599443/1297965645317> [In French].

13. Société Coopérative d'Intérêt Agricole des Sélectionneurs Obteneurs de Variétés Végétales. Retrieved from: <https://www.sicasov.com/info/pages/internet/fr/index.html> [In French].

Zakharchuk O.V. Experience of commercial seedling and payments for the use of intellectual property

The purpose of the article is to develop scientifically grounded proposals for solving the problem of commercial circulation of seedling and planting material and payments for the use of intellectual property all over the world and particularly in Ukraine.

Research methods: statistical and economic, calculation, comparative analysis, graphic.

Research results. Analysis of the current state and prospects of seed development in Ukraine has been presented, ways of solving the commercial circulation of seeds and planting material and payments for the use of intellectual property have been proposed. The prospects for an accelerating organization of the Ukrainian market of seed and planting material have been outlined. The author's views on the positive experience of conditional and non-standard seed material usage in the countries of the European Union and Canada have been presented.

Elements of scientific novelty. Proposals for commercial seed treatment and payments for the use of intellectual property have been developed.

Practical significance. The solution of these problems will enable the establishment of international cooperation of Ukraine in the field of protection of rights to plant varieties and commercial circulation of seeds and planting material. Figs.: 3. Refs.: 13.

Keywords: sort of plants, seed and landing material, protection of rights for selectionists, patent, intellectual property.

Zakharchuk Oleksandr Vasylovych - doctor of economic sciences, head of the department investment, material and technical ensuring, National Scientific Centre "Institute of Agrarian Economics" (10, Heroiv Oborony st., Kyiv)
E-mail: zahar-s@ukr.net

Захарчук А.В. Опыт коммерческого оборота семян и выплат за использование интеллектуальной собственности

Цель статьи - разработать научно обоснованные предложения по решению проблемы коммерческого оборота семян и посадочного материала и выплат за использование интеллектуальной собственности в мире и Украине.

Методика исследования. Используются методы: статистическо-экономический, расчетный, сравнительного анализа, графический.

Результаты исследования. В результате анализа состояния и перспектив развития семеноводства в Украине предложены направления совершенствования коммерческого оборота семян и посадочного материала, а также выплаты за использование интеллектуальной собственности. Намечены перспективные пути ускорения развития организации рынка семян и посадочного материала Украине. Изложено видение автора опыта использования кондиционного и некондиционного семенного материала странами Европейского Союза и Канады.

Элементы научной новизны. Разработаны предложения по коммерческому обороту семян и выплат за использование интеллектуальной собственности.

Практическая значимость. Решение указанных проблем даст возможность наладить международное сотрудничество Украины в сфере охраны прав на сорта растений и коммерческого оборота семян и посадочного материала. Илл.: 3. Библиогр.: 13.

Ключевые слова: сорт растений, семена и посадочный материал, защита прав селекционеров, патент, интеллектуальная собственность.

Захарчук Александр Васильевич - доктор экономических наук, заведующий отделом инвестиционного и материально-технического обеспечения, Национальный научный центр «Институт аграрной экономики» (г. Киев, ул. Героев Обороны, 10)
E-mail: zahar-s@ukr.net

Стаття надійшла до редакції 22.01.2018 р.

Фахове рецензування: 22.01.2018 р.

Бібліографічний опис для цитування:

Захарчук О. В. Досвід комерційного обігу насіння та виплат за використання інтелектуальної власності. *Економіка АПК*. 2018. № 2. С. 77 – 84.
